

KARD ÉS LANT

A TÖRTÉNELMI VITÉZI REND, PEST TÖRZSSZÉKÉNEK
KULTURÁLIS ÉS IRODALMI HÍRLEVELE 2021. AUGUSZTUS

Az első forintok egyike 1946-ból (Fotó: Vimola Ágnes)

A világtörténelem egyik legnagyobb inflációját az 1946. augusztus 1-jén bevezetett forint zárta le. Az 1945 nyarán nekiiramodó infláció egy év múlva már soha nem látott méreteket ért el, 1946 júliusában egy dollár 4 600 000 quadrillió pengő volt, ami a tíz huszonhetedik hatványa. Átmenetileg használták a pengőnél nagyságrendekkel jobb minőségű adópengőt is, de az infláció tetőpontján egy pár cipő ára így is kb. 120 milliárd adópengő volt. A pengő hiperinflációjának fő oka a világháborúban teljesen megsemmisült magyar gazdaságban keresendő. Az MNB milliós szorzót jelentő bélyegeivel ellátott bankjegyek voltak az ún. milpengők.

□□□□□□□□□□

1945. augusztus 2.

Beneš 1945. augusztus 2-án kiadott 33. elnöki dekrétuma járt a szlovákiai magyarság számára a legsúlyosabb következményekkel. A beolvasztás első állomása a nem-szláv nemzetiségek kollektív jogfosztása volt; Beneš és a csehszlovák politikusok abban bíztak, hogy a mostoha körülményekkel elüldözhetik majd a kisebbségek jelentős hányadát, az ottmaradókra pedig deportálás és erőszakos asszimiláció „lehetőségei” vártak.

Népbírószági eljárások

A Kassai Kormányprogram meghirdetését (1945. április 5.) követő hónapokban a népbírószágok mintegy 39.000 magyart - elsősorban értelmiségit - ítétek el és utasítottak ki Szlovákiából, mint háborús bűnöst. VIII. pontja a magyar és német népességet kollektív háborús bűnösnek nyilvánította.

Sorozatosan perbe fogták a háború előtti magyar közélet jeles alakjait, akiket a köztársaság szétverésével vádoltak meg. A gyakran tömegessé váló perek közül méreteiben a kassai magyar per volt legnagyobb, amelyben közel 600 magyart nyilvánítottak háborús bűnössé.

Perek sorát rendezték a magyarok jogvédelmét felvállaló és ellenállását megszervező csoportok tagjai ellen. Gróf Esterházy Jánost, a két háború közti csehszlovákiai magyar politika vezéralakját, aki a háború alatt zsidókat mentett, és mindvégig ellenállt a náciknak, 1945-ben kiadták a Szovjet-unióknak, és 1949-ig ott volt kényszermunkán. Hazatérve a rá Pozsonyban kirótt halálbüntetést életfogytiglani fegyházra módosították. A megtört politikus 1957-ben halt meg egy morvaországai börtönben.

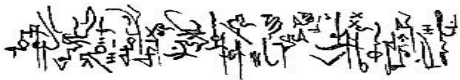
XXXXXXXXXXXX

Gárdonyi Géza

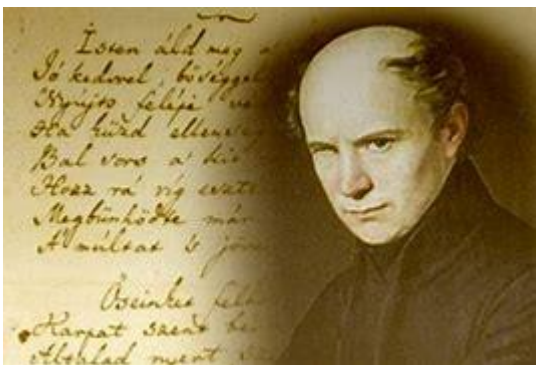
Augusztus 3-án 158 éve született GÁRDONYI GÉZA, született Ziegler Géza (Agárdpuszta, 1863. augusztus 3. – Eger, 1922. október 30.) magyar író, költő, drámaíró, újságíró, pedagógus, a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja. A 19–20. századforduló magyar irodalmának népszerűségében máig kiemelkedő alakja. Korának sajátos figurája, egyik irodalmi körhöz sem sorolható tagja volt. A kortársak Gárdonyiról papírra vetett vallomásai és visszaemlékezései egy dologban kivétel nélkül megegyeznek: visszahúzódo,

befelé forduló embernek írták le. Társaságban is nagyokat és jelentőség-
teljeseket hallgató embernek ismerték, megnyilatkozásai visszafogottak, már-
már szemérmesek voltak. Külső megjelenése összhangban állt maga-
viselésével: öltözetével keveset törődő, szikár, barna bőrű ember volt, apró
fekete szemei alatt mozgékony orr ült, hangja kellemesen érdes. A nyugalmas
felszín azonban az ő esetében háborgó lelket takart. 1906-ban fejlesztette ki
meglehetősen bonyolult, kalligrafikus titkosírását – családja tréfás
elnevezésével „tibetűit” –, amelyet több sikertelen próbálkozást követően
1969-ben Gilicze Gábor és Gyürk Ottó fejtett meg. A letről felfelé és jobbról
balra haladó írásrendszer pont-, vonal- és körívelemekre, illetve ezek
dőlésirány szerinti kombinációjára épülő betűírás.

(„Gratulálok, ha megfejtened sikerül”)

XXXXXXXXXXXX

Kölcsey Ferenc

231 éve született és 183 éve halt meg **KÖLCSEY FERENC**
(Szödemeter, 1790. augusztus 8. – Cseke, 1838. augusztus 24.)
költő, kritikus, politikus, szónok, a Himnusz szerzője.

1823-ban a tetőző nemesi ellenállás idején írta a Himnuszt [Hymnus]. Az alcímben (A magyar nép zivataros századaiból) kifeje-
ző szerepszerűség népivé és nemzetivé fokozza a verset, közösségivé teszi a vádat és panaszt, könyörgést és emlékezést.
1844-től a költemény Erkel Ferenc megzenésítésében nemzeti himnuszunk. A Himnusz sajátos párdarabja a Vanitatum vanitas (1823). Eszménykutatását meg-tagadva a valóságra hivatkozik benne a költő. A nemzeti költészet újjáteremtésének alapját a népköltészetben látta: „a való nemzeti poézis eredeti szikráját a köznépi dalokban kell nyomozni”. Mohács (1826) című emlék-
beszédében az új polgári nemzetfogalmat vázolta föl. A Nemzeti hagyományok című értekezése a nemzeti irodalom eszmekörének legnagyobb hatású kifejtése (1826). Közéleti tapasztalatai ihlették 1830-tól újra kibontakozó költészetét, mindenekelőtt Zrínyi dalát

(1830). A nagyerejű párbeszédben a költő azzal vádolta a nemesi politika irányítóit, hogy eltékozolták az ősök dicsőségét. Huszt (1831) című epigrammájában a reformkor legfontosabb gondolatát hirdeti: „Hass, alkoss, gyarapíts: s a haza fényre derül!” A pozsonyi országgyűlésen a polgári nemzetté válásért s ennek föltételeként a nemzetből kirekesztett nép egyenjogúságáért küzdött. Tárgyszerű, ugyanakkor belső meggyőződéstől fűtött beszédei a szónoklat mesterművei.

Töredék:

*Büszke magyar vagyok én, keleten nőtt törzsöke fámnak,
Nyúgoti ég forró kebelem nem tette hideggé;
Szép s nagy az, ami hevít; szerelemmel tölti be lelkem
Honni szokás és föld, örököm kard s ősi dicsőség.*

□□□□□□□□□□

Bibó István

(Budapest, 1911. augusztus 7. – Budapest, 1979. május 10.) Széchenyi-díjas (posztumusz, 1990), jogi doktor (Szeged, nemzetközi jog, 1933, jogbölcselet, 1934, habilitált, 1940), egyetemi tanár (politikatudomány, Szeged, 1946–1950), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja (1946–1949), a Kelet-európai Intézet elnökhelyettese (1947–1949), könyvtáros (ELTE Egyetemi Könyvtár, 1951–1957, KSH, 1963–1971), politikai fogoly (1957–1963). Nemzetközileg kimagasló, hazai viszonylatban pedig a 20. században a legnagyobb demokrata politikai gondolkodó, 1956-ban a Harmadik Nagy Imre-kormány – a szovjet megszállás után helyén kitartó, s a megszállás ellen tiltakozó – államminisztere.

A szabadságszerető ember politikai tízparancsolata,

megköveteli magának és megadja másnak a minden embernek kijáró tiszteletet, de megkülönböztetett tiszteletet, sem magának semmi címet nem

követel, másnak pedig úrvoltáért, sem vagyonáért, sem hatalmáért, sem befolyásáért, sem ruhájáért megkülönböztetett tiszteletet nem ad, csak tisztességéért, vagy érdeméért; senki emberfia előtt meg nem alázódik, alázatoskodó megszólítási és köszönési módokat szájára nem vesz,

magát munkában szolgának, szabad idejében és a maga otthonában úrnak tekinti, és szembeszáll mindenkivel, aki magát szolgálata és munkája alatt is úrként, hatalmasként viseli és másokat szolgáknak, alacsonyabbrendűeknek kezel,

a maga vagy más munkája értékének a leszállítását, emberi kiuzsorázását, vagyoni vagy hatalmi helyzet kihasználását, s egyáltalán semmiféle kizsákmányolást nem tűr, magát vagy mást a maga igazából, világos jogából, megszolgált követeléséből semmiféle erőszakkal, megfélemlítéssel, rábeszéléssel, fortéllyal kiforgatni nem engedi,

örkődik a maga és minden ember egzisztenciájának a szabad és biztosított volta felett, illetéktelen vagy önkényes behatástól való mentessége jogvédelemmel és garanciákkal ellátottsága felett,

szüntelenül szem előtt tartja, hogy az emberi szabadság és az emberi méltóság egy és oszthatatlan és az egyik ember ellen akár társadalmi helyzete, akár származása, akár neme vagy kora címén elkövetett minden sérelem mindenki más szabadságát, méltóságát is veszélyezteti: ezért az emberi szabadság minden korlátozása, önkényes letartóztatás, fogvatartás, egyéni vagy hatósági hatalmaskodás, s az emberi méltóság mindenféle megalázása ellen azonnal együttesen, de ha az rögtön nem lehetséges, magában is fellép,

gyűléseken, egyesületben, munkaközösségben vagy bármiféle közösségben éppenúgy, mint a magánéletben önkényeskedést, akarnokoskodást, magánérdek illetéktelen érvényesítését, visszaélést, köz becsapását, közakarát meghamisítását, s mindenféle fenyegetést és terrorizálást nem tűr, minden ilyen ellen saját maga azonnal felszólal és más tisztességes emberekkel összefog, az erőszakosan érvényesülni próbálókat, tekintet nélkül arra, hogy kire és mire hivatkoznak, leleplezi és meghátrálásra kényszeríti, tisztában lévén azzal, hogy minden ilyennek az érvényesülése csakis a tisztességes emberek kényelmessége és megfélemlíthetősége miatt lehetséges,

semmiféle anyagi visszaélést vagy panamát el nem hallgat, sem elfedezni nem segít, bármilyen hatalmas embert kell is ezzel lelepleznie,

minden közügyben meggyőződése szerint vall színt: fenyegetéstől meg nem ijed, hízelgésnek be nem dől, s szavazatát vagy aláírását semmi pénzért vagy előnyért el nem adja,

minden felismert közérdek ügyében kezdeményezőleg lép fel, minden közérdekű szövetkezésben vagy mozgalomban tehetsége szerint munkájával és adományával részt vesz s igyekszik azt győzelemre segíteni, tisztában lévén azzal, hogy a közügyek elhanyagoltsága vagy méltatlan emberek kezébe való kerülése egyedül a tisztességes emberek kezdeményezésének hiánya és közéleti bátortalansága miatt történik,

bizik a közösség erejében, az emberek többségének tisztességében és abban, hogy ezt elegendő bátorsággal és igyekezettel érvényre is lehet juttatni, ezért a maga példájával, minden rosszhiszeműség elleni együttes és eredményes fellépéssel és minden jóhiszeműség számára a bizalom előlegezésével erősíti maga körül a közösségben és a tisztességes szándék győzelemre vihetségében való hitet.

□□□□□□□□□□

A világosi fegyverletétel

„A háború nem vala cél, csak eszköz a haza megmentésére... én leteszem a fegyvert, hogy békés polgártársaimat, kiket ezentúl megvédeni gyöngé vagyok, mentsem meg legalább a háború iszonyaitól” (Görgei)

„1849. augusztus 13-án az esti szürkületben egy orosz hadtest parancsnoka, gróf Rüdiger lovassági tábornok tartott szemlét a parancsnokságom alatt álló magyar csapatok felett. De a huszár talpon állt a lova fejénél, kardja a nyeregkápára volt akasztva; a gyalogság fegyvere gúlában; az ágyúk mind

szorosan egymás mellett védtelenül; és védtelenül heverték a zászlók is a fegyvertelen hadsorok előtt.” (Görgei)

„Világosnál, Világosnál huszárok könnyeznek,
Sírva sírnak veszedelmén a magyar nemzetnek.
Átok és sóhajtás között meghajlik a zászló,
Háta mögött gyalog gazdájára búsan nyerít a ló.

(Gyulai Pál: Világosnál)

1849. augusztus 13-án a Világos közelében levő szőlősi mezőn, a középkori vár romjai alatt a magyar sereg szimbolikus módon az orosz csapatok előtt feltétel nélkül letette a fegyvert, [Görgei](#) pedig a Bohus-kastélyban aláírta a megadási nyilatkozatot. A szabadságharc elbukott a túlerővel szemben.

A tavaszi hadjárat sikerei után sokan vélték úgy, hogy Ausztria képtelen lesz egyedül felszámolni a magyar szabadságharcot. Ugyanakkor a magyar seregek is teljesítőkéességük határához érkeztek. úgy tűnt, egyik fél sem győzheti le a másikat egy harmadik ország, illetve más országok hadseregének segítő közbeavatkozása nélkül.

Görgei Artúr Barabás Miklós festményén

“Mert a táboron végigmenve mindössze arra szorítkoztam, hogy az egyes hadtesteknek tudtul adjam: én – meggyőződve róla, hogy lehetetlen mind a két ellenséges hadsereget legyőznünk – elhatároztam, hogy az orosz csapatok előtt letesszük a fegyvert; ebben is engedelmességet követelek, és életemet teszem rá, hogy úgy mint eddig, most is engedelmeskedjenek nekem: kegyelemre adjuk meg magunkat; ennek ellenére Magyarország mostani reménytelen helyzetében ez a fegyverletétel hazafias cselekedet, nem gyalázatos – az igaz, hogy életveszélyes; de én, akinek fejét a legsúlyosabban és elsősorban kell érnie az ellenség bosszúállásának, nem rettenek vissza ettől a lépéstől; meg vagyok győződve róla, hogy akik eddig férfias elszántsággal híven követtek a csatákban, most sem fognak elmaradni mellőlem; a többiek pedig, ha ellenkeznek, vitéz bajtársaik segítségével, ahogy egykor a csatának, most a hadifogságnak is neki fogom kényszeríteni; – különben ez utóbbiak, a gyávák, tudják meg, hogy – egyedül a gyalázatos szökdösés megakadályozása végett – a hadsereget egyetértésemmel az orosz csapatok is körülkerítették; a bátraknak nem szól ez az intézkedés; ők, a derék vitézek, biztos vagyok benne, soha nem feledkeznek meg a katona legfőbb kötelességéről: hogy a katonai rendet a hadseregben az utolsó pillanatig önként fenn kell tartani.”

□□□□□□□□□□

I. Szent István király

(eredetileg Vajk, kb. 975., Esztergom - 1038. augusztus 15., Székesfehérvár vagy Esztergom-Szentkirály) az első keresztény magyar király, a keresztény magyar állam megalapítója és a magyar keresztény egyház megszervezője.

„Tartsd mindig eszedben, hogy minden ember azonos állapotban születik, és hogy semmi sem emel fel, csakis az alázat, semmi sem taszít le, csakis a gőg és a gyűlölség.”

„... ha becsületet akarsz szerezni királyságodnak, szeresd az igaz ítéletet; ha hatalmadban akarod tartani lelkedet, türelmes légy. ... A türelmes királyok királykodnak, a türelmetlenek pedig zsarnokoskodnak. Ha pedig egyszer olyasvalami kerül eléd, amelyben ítéletet hozni méltóságoddal összefér, türelemmel, irgalommal, esküdözés nélkül ítélkezz, így lesz majd koronád dicséretes és ékes.”

„... Ha ugyanis a bölcsekkel jársz, bölcs leszel, ha a bolondokkal forgolódsz, társul adod magad hozzájuk ...”

Augusztus 20. az egyik legrégebb magyar ünnep, államalapító Szent István király ünnepe. A keresztény magyar államalapítás, a magyar állam ezeréves folytonosságának emléknapja. Szent István idején még augusztus 15-e, Nagyboldogasszony napja volt az ünnep, Erre a napra hívta össze Fehérvárra a királyi tanácsot és tartott törvényt napot. Élete végén a beteg király ezen a napon ajánlotta fel az országot Szűz Máriának, és 1038-ban ő maga is ezen a napon halt meg.

Az ünnep Szent László király alatt került át augusztus 20-ára, mert 1083-ban VII. Gergely pápa hozzájárulásával a székesfehérvári bazilikában ezen a napon emeltették oltárra István király relikviáit, ami egyet jelentett szentté avatásával volt. Szent István király ünnepének megtartásáról már az 1222. évi Aranybulla első pontja is rendelkezett.

□□□□□□□□□□

Országzászló mozgalom

„Az országzászló a magyar igazság legyőzhetetlenségébe vetett hit szimbóluma. Emlékezetünkbe vési a magyar öntudatot és a magyar bánatot. A magyar nemzeti gondolat alatt egyesít minden magyart.”

„A magyar zászló szimbóluma, érzékelhető kifejezője a magyar állam eszméjének. Zászlónk sorsa azonos a magyar állam sorsával. A megszállás alatt lévő végekről száműzték, sőt bűnjelként kezelték a magyar zászlót is. A magyar zászlóban tehát érzékelhető módon jelképezve látjuk és tiszteljük a magyar impériumot. Az Országzászló még ennél is többet jelent, ez nem csak szimbóluma a magyar állameszmének, hanem az új harcos eszköze és jelképe annak az elszánt, tántoríthatatlan küzdelemnek, melynek célja az, hogy Szent István birodalmának minden népe és minden talpalatnyi földje visszakerüljön, és újra egyesüljön az ezeréves magyar impérium alatt.”
(Dr. Farkas Endre: A Bácskaiak Szövetsége ügyvezető alelnöke)

„Csonka földön, félárbocon leng azóta
Nemzetünknek ezeréves lobogója
Hogy hirdesse, nemcsak zord és néma gyászunk
De törhetetlen, dacos élni-akarásunk.”
(Szathmáry István)

„Magyar zászló, színeidben egybeolvad
A dicső Múlt, bús Jelen és büszke Holnap”
(Szathmáry István)

Még állnak kihívón a csonka határok,
Még éget a békeparancs, Trianon:
De a mámor, a kedv odaát se kiáltoz,
Már gondba merült magaszülte bajon.

*Félárbocon int szomorúan a zászló,
Még ősi hazán idegen bitorol;
De ne csüggedj, a nyélen az égre kiáltó
Magyar esküjel: eljön a harc, mi torol"*
(Münch Szilárd)

A tizenkilencedik század a nemzetté válás időszaka volt Európában. A nemzeti közösségek történelmeket, mítoszokat, jelképeket és hősöket alkottak maguknak. Az utóbbiak szobrok és emlékművek formájában ekkor jelentek meg a köztereken nagyobb számban.

Magyarország nagyvárosaiban már a dualizmus korában kialakult a köztéri szobrok állításának szokása. Majd megjelentek a millenniumi szobrok, később pedig egyre nagyobb számban a világháborús emlékművek, egy-egy helyen pedig a nemzet vagy az adott település nagyjait ábrázoló szobrok. Ez a tendencia jelentős mértékben erősödött a trianoni békediktátum után.

□□□□□□□□□□

Az első nemzeti színház

1837. augusztus 22-én Vörösmarty Mihály *Árpád ébredése* című drámájával NYITOTTA MEG KAPUIT A PESTI MAGYAR SZÍNHÁZ, melynek első igazgatója Bajza József volt. Az épület – az akkor a város szélének számító – Kerepesi úton, a Grassalkovich-telken, a mai Rákóczi úton állt, szemben a mai Astoria szállóval. A közadakozásból és Pest megye támogatásával felépített színház a negyedik magyar nyelvű játékszín volt az országban – Kolozsvár, Miskolc és Balatonfüred után. A Pesti Magyar Színház az 1840-es országgyűlésen hozott törvény értelmében Nemzeti Színházként működött tovább.

□□□□□□□□□□

Szenczi Molnár Albert

447 éve született SZENCZI MOLNÁR ALBERT (Szenc, 1574. aug. 30. – Kolozsvár, 1639. jan. 17.) nyelvtudós, filozófus, zsoltárköltő, egyházi író, műfordító. Nagyapja Mátyás király katonája volt, a Székelyföldről került Pozsony vármegyébe, hol molnár lett, apja is az volt. 1584-től Szencen, 1586-ban Győrben, 1587-től Göncön, 1588-tól Debrecenben tanult. 1590-ben Kassán volt nevelő. 1590-től Wittenbergben, 1592-ben Heidelbergben, 1593-tól 1596-ig Strassburgban, 1597-től 1599-ig Heidelbergben tanult. Majd 1600-ig Szencen tartózkodott és bejárta a Felvidéket. 1600-tól Herbornban tanult. Sokfelé járt külföldön, főleg német nyelvterületeken. 1624-ben hazajött Kassára, ahol Bethlen Gábor gondoskodott ellátásáról, s így kizárólag tudományos és írói tevékenységet folytatott. 1626-tól haláláig Kolozsvárt élt. Céltudatos tudós volt, ki egész élete művével használni akart. Latin szótárával, mely átdolgozásokkal a 19. sz. közepéig használatban volt, megnyitotta a magyar értelmiség előtt az utat az európai tudományosság felé. Latin nyelvű magyar nyelvtanával Sylvester János után elsőnek ismertette meg Európával a magyar nyelv sajátosságait. A református egyházat megajándékozta a zsoltárokkal, a javított Károlyi-bibliával, Kálvin Institutiója fordításával, a Heidelbergi Kátéval, a Scultetus-féle prédikációgyűjteménnyel. Hatása a magyar irodalmi nyelv, a magyar verselés fejlődésére korszakalkotó.

XLII. ZSOLTÁR (részlet)

*Mint az szép híves patakra
Az szarvas kívánkozik,
Lelkem úgy ohajt Uramra,
És hozzá fohászkodik.
Tehozzád, én Istenem,
Szomjúhozik én lelkem,
Vajjon színed eleiben
Mikor jutok, élő Isten?*

